

11. Pope, M. A Brief History of Career Counseling in the United States / M. Pope // Career Development Quarterly, 2000. – V.48, No.3. – P.194-211.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В США: УРОК ДЛЯ УКРАЇНИ

О. ВЕТРОВ, аспірант кафедри педагогіки та управління освітою,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

***Анотація.** Суспільний та економічний розвиток залежить від стану системи професійно-технічної освіти. Професійно-технічна освіта формує професійні навички, забезпечує доступ до ринку праці та має значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності економічного розвитку України. В цій статті здійснюється спроба вивчення й імплементації позитивного досвіду США в українську систему професійно-технічної освіти.*

***Ключові слова:** система професійно-технічної освіти, ринок праці, економічний розвиток, дворічні коледжі, навчання на робочому місці, стажування*

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В США: УРОК ДЛЯ УКРАИНЫ

О. ВЕТРОВ, аспирант кафедры педагогики и управления образованием,
Кировоградский государственный педагогический
университет имени Владимира Винниченко

***Аннотация.** Общественное и экономическое развитие зависит от состояния системы профессионально-технического образования. Профессионально-техническое образование формирует профессиональные навыки, обеспечивает доступ к рынку труда и имеет значительный потенциал для повышения конкурентоспособности экономического развития Украины. В этой статье осуществляется попытка изучения и имплементации позитивного опыта США в украинскую систему профессионально-технического образования.*

***Ключевые слова:** система профессионально-технического образования, рынок труда, экономическое развитие, двухлетние колледжи, обучение на рабочем месте, стажировка*

УДК 378-027.63:316.77

ГОТОВНІСТЬ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНА МЕТА ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

В. А. ГАМАНЮК, доктор педагогічних наук, професор, Криворізький
державний педагогічний університет

© В. А. Гаманюк, 2016

Анотація. У статті порушується питання про роль готовності до міжкультурної комунікації як однієї із цілей іншомовної освіти. Розглядаються загальнолюдські, суспільно значимі та особистісні виміри міжкультурного, визначаються місце міжкультурних знань у змісті іншомовної освіти та можливість формування і розвитку міжкультурної компетенції в умовах скорочення навчального часу за рахунок оптимізації навчання мов.

Ключові слова: іншомовна освіта, міжкультурна комунікація, міжкультурні знання, міжкультурна компетенція

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах дедалі більш інтенсивних міграційних процесів, інтеграції та зміцнення міжнародних зв'язків, глобалізації й інформатизації суспільства у громадян формується стала потреба у іншомовних знаннях та розвитку міжкультурної компетенції, яка є основою успішної міжкультурної комунікації. Знання іноземних мов самі по собі не є метою іншомовної підготовки громадян. Вони є інструментом, а стратегічною метою іншомовної освіти є підготовка громадян, і не лише тих, для кого іноземні мови є частиною їх професійної освіти і умовою виконання ними своїх професійних обов'язків, до міжкультурного спілкування. Полікультурність суспільства, мобільність з метою навчання, пошуку роботи, подорожі спонукають до опанування мов і знайомства з різними культурами, адже зрозуміти «іншого», не засвоївши елементарних знань про багатогранність світу, видається неможливим.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Питання формування і розвитку міжкультурної компетенції, яка є передумовою успішної міжкультурної комунікації, визначення сутності поняття «міжкультурна комунікація», «міжкультурна компетенція», пошук ефективних засобів підготовки до міжкультурної взаємодії стали предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких слід назвати Г. -Ю. Герінгера (H. -J. Heringer), Г. -Ю. Крумма (H. -J. Krumm), У. Цойнера (U. Zeuner), Г. Хофстеде (G. Hofstede), Ф. Бацевича, С. Тер-Мінасову, Т. Осипова і багатьох інших. Однак, єдності щодо бачення шляхів формування готовності до міжкультурної комунікації та визначення місця міжкультурних знань у змісті іншомовної освіти серед науковців немає.

Мета статті – розглянути міжкультурні знання у змісті іншомовної освіти, виявити шляхи оптимізації змісту іншомовної освіти за рахунок міждисциплінарного підходу у формуванні готовності до міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Знання однієї, а краще двох іноземних мов є сьогодні ознакою якісної професійної освіти, незалежно від напряму підготовки фахівця та його спеціалізації. Однак, знання іноземних мов обов'язково включає і здатність до міжкультурного спілкування. Поняття «міжкультурна комунікація» розуміється значно ширше, аніж просте порозуміння співрозмовників, які належать до різних мовних і культурних спільнот. Воно підкреслює значимість знань культури іншого в процесі спілкування, вказує на те, що результати спілкування, його ефективність залежать від багатьох чинників, одним із яких є здатність і готовність співрозмовників зрозуміти й прийняти культурні відмінності один одного. Це залежить не тільки від природної здатності особи позитивно налаштуватися на сприйняття іншої культури, але й передбачає наявність елементарних знань про неї.

У змісті іншомовної освіти як фахівців немовних спеціальностей, так і філологів, міжкультурні знання мають посідати належне місце. Дійсно, сучасні

програми з іноземної мови виділяють серед обов'язкових компетенцій міжкультурну, але на практиці, особливо на немовних факультетах, де на іноземну мову відводиться лише 2 години на тиждень протягом першого року навчання, досягти бажаного рівня міжкультурної компетенції неможливо. Причини криються насамперед у неналежному рівні підготовки випускників шкіл, знання яких часто не досягають рівня B2, тож, навчання у виші перетворюється на систематизацію недоотриманих у системі шкільної освіти знань. Крім того, ЗНО з іноземної мови не містить завдань, які б тестували рівень міжкультурних знань, і вчителі часто зосереджуються на загальномовній підготовці учнів, а міжкультурні аспекти залишають поза увагою.

Однак, зважаючи на багатомовність та полікультурність сучасного суспільства, які спричинені такими факторами, як глобалізація, інтеграція, міграція, мета навчання мов змінилася, і відтепер це не досконале володіння однією-двома іноземними мовами, а недосконале оволодіння частковими компетенціями. За таких умов роль міжкультурних аспектів навчання у іншомовній освіті теж зазнала суттєвих змін. Недостатнє опанування мов на рівні A1-A2, який не є достатнім для запобіганні непорозуміннь, спричинених недосконалим і не всеохоплюючим володінням мовами, може компенсуватися, принаймні на рівні невербального спілкування, за рахунок міжкультурних знань, тим більше, що існує спільна екзистенційна платформа, яка є єдиною для представників усіх культур.

В цьому сенсі варто звернутися до розуміння поняття «культура» і до його структури, як у широкому, так і у вузькому смислах. Виходячи з розуміння культури у вузькому сенсі (література, мистецтво, архітектура, музика тощо), для міжкультурної комунікації ці аспекти важливі, але вони не є тим, що може призвести до тотального непорозуміння. Культура ж як система концептів, переконань, цінностей, поведінка, спосіб життя, упередження, релігія, міміка, жести тощо – це може стати підґрунтям для ворожого ставлення і конфліктів.

Людина формується під впливом не лише суспільних норм, культури свого народу, вона зазнає різних впливів, які неможливо для кожної окремої особи звести до якоїсь єдиної системи. Слід бути свідомими того, що кожна людина є продуктом людства в цілому, суспільства, в якому вона живе і власного світу, зі своїм форматом світобуття. Тож, зрозуміло, що, виходячи з такого розуміння культури, культури різних народів не є чимось монолітним, а мають певні відмінності у своїй внутрішній структурі, тому що громадяни перебувають у різних контекстах, умови їх життя (географічні, соціальні, економічні) є відмінними, а отже неоднаковим є їхнє бачення оточення, їх погляди, ритм і спосіб життя. Наочно таке бачення представлено запропонованою Т. Баумгартнер (T. Baumgartner) схемою на рис. 1

Нижній блок є тим підґрунтям, на якому має формуватися міжкультурна компетентність. Загальні відомості про людину, її цінності, потреби і правила співбуття дитина отримує у процесі виховання та отримуючи базову освіту.

Середній блок охоплює відомості про власну культуру і міжкультурні знання, які засвоюються у процесі вивчення дисциплін шкільної програми. На цьому рівні важливим є міждисциплінарний підхід, адже у курсах географії, історії, суспільствознавства, літератури міститься інформація, що забезпечує знаннями про інші країни, їх ландшафти, релігію, економіку, політичні системи, культурний спадок, загальні та відмінні процеси у їхньому розвитку. Частково це готує до міжкультурної комунікації, і по аналогії з вивченням іноземних мов, де відбувається трансфер лінгвістичних знань, і у міжкультурному навчанні

можна говорити про перенос засвоєних під час вивчення інших дисциплін між-культурних знань.

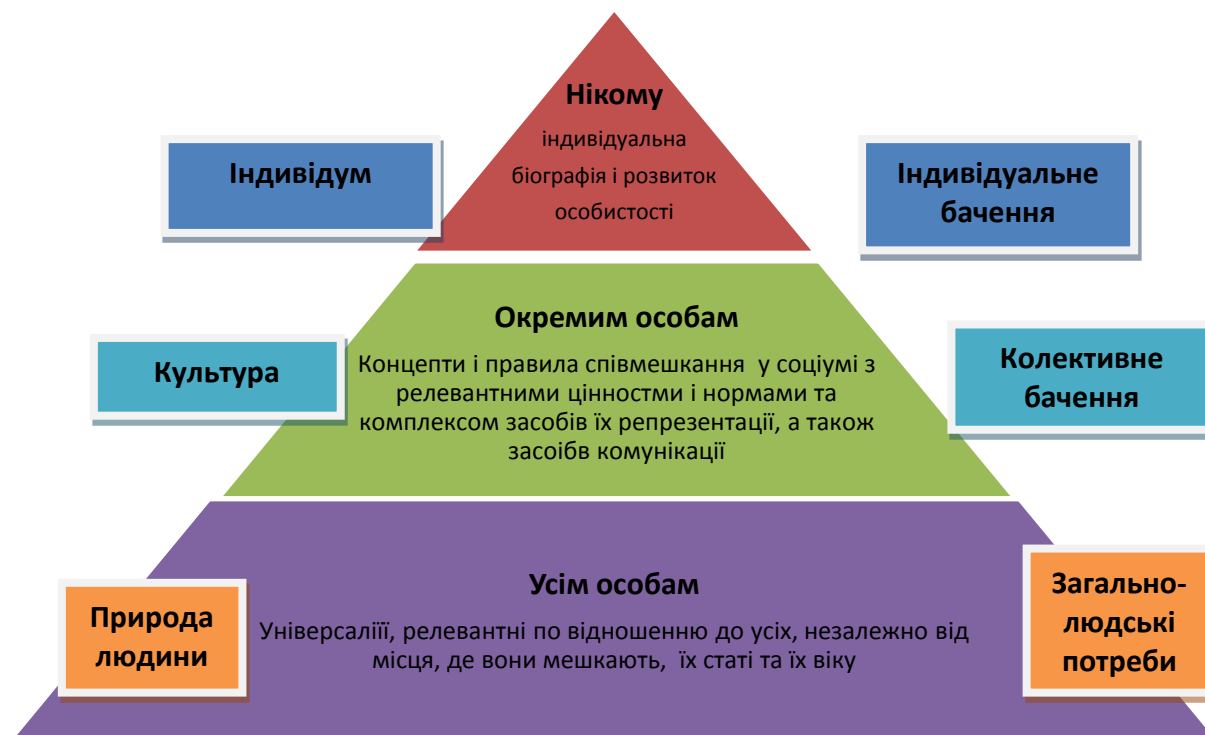

Рис. 1 Структура розуміння поняття «культури» за Т. Баумгартнер (T. Baumgartner) [5, с. 20].

Однак, існують і такі сфери, які не входять до змісту перелічених вище дисциплін, але вони є надважливими для розуміння способу життя «іншого». Саме ці знання мають становити зміст міжкультурного навчання, що відбувається у рамках іншомовної освіти. Робота з автентичними текстами у межах лексичних тем є джерелом країнознавчої інформації. Засвоюються не тільки лексичні одиниці, серед яких і слова-реалії, але й відбувається контрастивне прочитання змісту про побут, кулінарні уподобання, ритм життя, особливості структури суспільства, ставлення до оточуючих, правил поведінки тощо. Унаочнена у текстах інформація сприймається і запам'ятовується легше, ніж просто перелік специфічних рис буття «іншого». Тому, доцільно систематизувати знання про «іншу» культуру у спільній діяльності в межах проекту, у процесі підготовки доповідей, презентацій. А, головне, акцентувати увагу на тому, що є спільним, а що відмінним.

Щоб розуміти інших, недостатньо просто знати про їх цінності та правила життя. Треба бути свідомими того, якими є власні правила, наскільки і чим вони відрізняються від аналогічних правил в інших культурах. Усвідомлення того, що не існує «кращих» або «гірших» культур, є просто різні, схожі і несхожі, близькі та віддалені, робить людину терпимою, формує толерантне ставлення до культур «інших», а разом з цим виникає готовність їх зрозуміти і прийняти, це пробуджує бажання спілкуватися, створює умови для порозуміння.

Найвищий блок, культура на індивідуальному, особистісному рівні, є найбільш не прогнозованим, тому що навіть у межах однієї культури її предстанники виявляють відмінності у розумінні і трактуванні культурних феноменів.

Цей рівень не має специфічного змісту, а орієнтований на персональну налаштованість комунікантів на порозуміння, на їх бажання знайти «спільну» мову.

Ключовим у міжкультурній комунікації є поняття «міжкультурної компетенції», формування якої є однією з цілей іншомовної освіти на усіх рівнях: від шкільного курсу іноземних мов до освіти дорослих і підвищення кваліфікації. Під цим поняттям, за визначенням Т. Грімма (Th. Grimm), розуміють «здатність до безконфліктної взаємодії з представниками інших культур на основі поважного ставлення до них, яка передбачає когнітивну й емоційну відкритість особистості, готової до рефлексії власних упереджень і вимірів, до переосмислення уявлень про себе та інших, яка здатна до емпатії й сприймає інші культури як рівнозначні свої власній» [2, с. 140].

Американські експерти систематизували визначення цього поняття у науковій літературі і звели їх до таких: «Міжкультурна компетенція – це:

- здатність ефективно і адекватно спілкуватися у міжкультурних ситуаціях, на основі міжкультурних знань, умінь і позитивної налаштованості на спілкування;
- здатність пристосовувати власну систему цінностей і поведінкових моделей до нового культурного контексту;
- здатність визначати зумовлену культурними чинниками поведінку, пристосовуватися до прийнятних у новій культурі норм, відмінних від тих, які є у власній культурі;
- міжособистісна здатність до міжкультурної взаємодії» [4].

Міжкультурну компетентність пов'язують насамперед зі здатністю спілкуватися, з поведінкою, отже, з діяльністю, а міжкультурні знання є тим ґрунтом, на якому формуються ці здатності. Це означає, що забезпечення міжкультурними знаннями є завданням, яке покладається на освіту, а формування і розвиток міжкультурної компетенції, хоча і є метою іншомовної освіти, відбувається безпосередньо у процесі спілкування, що сьогодні є доступним насамперед через можливості інтернету. Воно по своїй природі є переважно вербальним, але може супроводжуватися візуальними позначками, які певною мірою репрезентують у невербальній формі бачення, ставлення, настроїв. Тож, доцільно орієнтувати на використання цієї можливості набуття досвіду міжкультурного спілкування вже на початковому етапі вивчення мов; брак вербальних засобів при цьому компенсуватиметься використанням невербальних, графічних можливостей, а певний досвід міжкультурної взаємодії набуватиметься, бажання зрозуміти іншого пробуджуватиметься і спонукатиме до набуття нових когнітивних знань.

Повертаючись до міжкультурного змісту іншомовної освіти, слід брати до уваги ті сфери, у яких відмінності між культурами виявляються якнайбільше. Цими сферами є: зовнішній вигляд «іншого», маскуліність / фемінність, індивідуалізм / колективізм, часові, просторові параметри, міміка та жести.

Зважаючи на те, що саме на рівні невербального міжкультурного спілкування може зазнавати невдач, які часто призводять до конфліктів, варто включати їх у зміст іншомовного навчання. Зрозуміло, що брак часу, відведеного на вивчення іноземних мов у системі як шкільної, так і вищої освіти, зменшує шанси невербальних засобів спілкування у цільовій мові на включення їх як елементу змісту у навчальний процес, тож вчителі й викладачі пропонують ознайомлення з ними в рамках самостійної роботи. Таке ознайомлення є обов'язковим і часто поверховим, а отже, не вирішує проблеми в цілому.

Однак, запропонований німецькими вченими (Б. Хуфайзен (B. Hufeisen) [3] наскрізний мовний курикулум (Gesamtsprachencurriculum), здається, можна розглядати як інструмент оптимізації навчання мов і культур. Ним передбачено: узгодження мовного змісту (рідна + іноземні мови) з метою запобігання повторам; обмеження традиційного вивчення іноземної мови трьома роками; уведення вивчення двох предметів немовного циклу в рамках білінгвального навчання і обов'язкове включення у навчальний план «міжкультурних студій», що має сприяти формуванню міжкультурної компетенції вже на рівні шкільної освіти. «Міжкультурні студії», це не тільки література, культура, мистецтво, країнознавчий аспект в цілому, не тільки когнітивні знання, але й те, що має відношення до особливостей поведінки, і невербальної у тому числі, носіїв цільової мови.

Отже, здатність до міжкультурної комунікації має стати стратегічною метою іншомовної освіти. Міжкультурна компетенція як здатність безконфліктного і ефективного спілкування на основі міжкультурних знань, має формуватися на основі міждисциплінарного підходу, а у процесі навчання іноземних мов слід зосереджуватися на зіставленні культур у тих сферах, у яких відмінності можуть стати перешкодою у спілкуванні. Міжкультурний зміст має бути наскрізним, включати особливості невербального спілкування і, після досягнення базового рівня знань іноземної мови, завершуватися узагальненим курсом, в рамках якого міжкультурна компетенція як здатність до взаємодії набувала б ознак розвиненої.

Література

1. Broszinsky-Schwabe E. Interkulturelle Kommunikation / E. Broszinsky-Schwabe. – VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2011. – 251 S.
2. Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache / [H. Barkowski, H.-J. Krumm]. – Tübingen; Basel : A. Franke Verlag, 2010. – 370 S.
3. Hufeisen B. Gesamtsprachencurriculum: Überlegungen zu einem prototypischen Modell / Britta Hufeisen / Baur R., Hufeisen B. „Vieles ist sehr ähnlich“ – Individuelle und gesellschaftliche Mehrsprachigkeit als bildungspolitische Aufgabe. – Baltmannsweiler : Schneider, Hohengehren, 2011. – S. 265–282.
4. Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung aus Basis der Interkulturellen-Kompetenz-Modelle von Dr. Darla K. Deardorff [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jugendpolitikeneuropa.de/downloads/22-177-414/bertelsmann_intkomp.pdf
5. Praxishandbuch für die interkulturelle quartierbezogene Bewohnerarbeit in München [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.muenchen.de/rathaus/dms/Home/interkult_handbuch.pdf

ГОТОВНОСТЬ К МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ КАК СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ЦЕЛЬ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В. А. ГАМАНЮК, доктор педагогических наук, профессор,
Криворожский государственный педагогический университет

Аннотация. В статье поднимается вопрос о готовности к межкультурной коммуникации как одной из целей иноязычного образования. Расс-

матриваются общие для всех людей, значимые для общества и личностные параметры межкультурного, определяются место межкультурных знаний в содержании иноязычного образования и возможности формирования и развития межкультурной компетенции в условиях сокращения учебного времени за счет оптимизации обучения языкам.

Ключевые слова: иноязычное образование, межкультурная коммуникация, межкультурные знания, межкультурная компетенция

READY FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION AS A STRATEGIC OBJECTIVE OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION.

V. HAMANYUK, doctor of pedagogical sciences, professor,
Krivoy Rog State Pedagogical University

Summary. The article raises the question of the role of readiness for intercultural communication as one of the objectives of foreign language education. Are considered universal, socially relevant and personal dimensions of intercultural, intercultural competences defined place in the content of foreign language education and the possibility of formation and development of intercultural competence in reducing training time by optimizing the learning of languages.

Keywords: foreign language education, intercultural communication, cross-cultural knowledge, intercultural competence

УДК 378.147.227

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»

В. І. ГОЙМАН, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВП НУБіП «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»

Анотація. У статті досліджується одна з важливих проблем в теорії й практиці педагогічної освіти – культурологічна спрямованість навчального процесу. Розглянуті питання застосування інноваційних технологій при проведенні занять із дисципліни «Культурологія».

З'ясовано, що інноваційна діяльність є основою і змістом інноваційних освітніх процесів. Висвітлено особливості інноваційної педагогічної діяльності викладача. Обґрунтовано роль інформаційних технологій у процесі інноваційного розвитку освіти. Показано, що впровадження інформаційних освітніх технологій є одним з головних чинників становлення та розвитку інноваційно-інформаційного суспільства. Наголошено, що впровадження інноваційних освітніх технологій ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході до процесу навчання, розвитку творчого потенціалу особистості, вільному вираженні нею власних поглядів і переконань, емоцій і почуттів.

Ключові слова: інноваційний процес, компетенція, технологія, метод, опорний конспект-схема, лекція

© В. І. Гойман, 2016